

N:o 238.

Herrar **J. Mankell** och **D. Bergström**, med förslag till ändrad lydelse af §§ 14 och 17 riksdagsordningen.

Af Sveriges myndiga manliga befolkning är inemot 1 million i saknad af politisk rösträtt. Det förslag till ändrad lydelse af §§ 14, 17 och 25 riksdagsordningen, som i Kongl. Maj:ts proposition n:o 41 blifvit årets Riksdag förelagdt, afser, enligt hvad motiveringen till förslaget upplyser, att af denna million flytta en knapp tjugondel öfver det politiska strecket. Icke ens denna obetydliga utsträckning af valrätten till Andra Kammaren har regeringen emellertid vågat föreslå, utan att förbinda den med ett förslag om tvåfaldiga garantier, till betryggande af »en normal och sund samhällsutveckling».

I fråga om den ena af dessa garantier, hvilken innehålles i de föreslagna bestämmelserna i § 14 riksdagsordningen angående inkomstagarnes rösträtt, har det redan vid propositionens remittering till konstitutionsutskottet bland annat blifvit anmärkt att nödig utredning rörande dess verkningar fullständigt saknas. Visst är, att, från den stund dessa bestämmelser om inkomstagarnes rösträtt blefve lag, ett betydligt antal af dem som dittills egt rösträtt komme att förlora densamma. Det fins ingen utredning, som garanterar, att icke på denna punkt manfallet blir så stort, att det fullständigt uppväger den af regeringen beräknade ökningen i antalet politiskt röstberättigade.

Detta om den ena garantien. Den andra — införandet af proportionella val i vissa valkretsar — skulle säkerligen äfven medföra betänkliga verkningar i flera afseenden. Den naturliga förutsättningen för användandet af ett dylikt valsistem är ju tydligen, att det bör kunna användas öfver hela valområdet och icke, såsom här, endast i ett fåtal valkretsar. Om det användes endast i ett fåtal kretsar, kommer detta valsätt att gifva

ett oriktigt uttryck åt ställningen i det hela och särskildt verka till förfång med afseende å de ifrågakvarande kretsarnes representationsrätt. Denna erfarenhet har man gjort i England och därför också der upphört med den partiella användningen af det proportionella valsystemet. Men härtill kommer i fråga om vår svenska Riksdag en annan särdeles vigtig synpunkt. Införandet af proportionella val i större eller mindre utsträckning till allenast den ena af Riksdagens kamrar kommer gifvetvis att i betydlig grad minska denna kammars inflytande med afseende å alla de frågor, som kunna afgöras genom gemensam omröstning. Skall ett dylikt valsysteem införas vid val till Andra Kammaren, så lär det väl sålunda blifva en nödvändig konsekvens, att det, med fixering af Första Kammarens valperioder, samtidigt införes äfven vid val till Första Kammaren.

Hvarken med afseende å det positiva — valrättens utsträckande till vissa klasser af medborgare — eller med afseende å de ifrågasatta garantierna är regeringens förslag egnadt att tillfredsställa, ehvad man nu ser det ur de orepresenterades, de representerades eller representationens synpunkt.

Man skulle hafva förstätt, om en konservativ regering, sådan som den nuvarande, på samma gång den föreslagit en verkligt afsevärd utsträckning af den politiska valrätten, dock dermed förbundet en s. k. garanti, hvars närmaste verkningar varit utredda och på siffran beräknade. Man skulle också hafva förstätt om vår nuvarande regering, efter alla dessa utredningsförsök, helt enkelt hade stannat vid den af Andra Kammaren ofta gillade tanken på ett 500-kronorsstreck eller möjligen vid det s. k. kommunala strecket, utan att dermed förbinda några obehöfliga garantier.

I senare fallet hade ju dock rättvisa blifvit gjord åt åtminstone 1—200,000 politiskt rösträttslöse medborgare. Och i förra fallet borde det kunnat tänkas, att till och med en konservativ regering, med upptagande af en från konservativt håll i Första Kammaren uttalad tankegång, gått ända till allmän rösträtt, men dermed förbundet t. ex. den »garantien» att alla de hittills enligt § 14 riksdagsordningen röstberättigade erhållit hvardera två röster, under det att de nytillkomne erhållit hvardera en röst.

Regeringen har icke gjort och icke velat göra något i dylik riktning. Dess ledstjerna, då den gått till den politiska rösträttsfrågans lösning, har varit att se till, att icke »någon förändring i Andra Kammarens karakter och sammansättning deraf skulle blifva en följd». Sådan Andra Kammaren nu är, är dess sammansättning enligt regeringens åsigt »betryggande för en normal och sund samhällsutveckling». Det gäller, att den må så förblifva och därför har regeringens förnämsta sträfvan gått ut på att utjemna »den skiljaktiga uppfattning» — såsom statsrådet och chefen för

justitiedepartementet i mindre artiga ordalag mot Andra Kammaren uttrycker sig — »som i denna fråga hittills rådt emellan Riksdagens kamrar».

Från deras sida, som äro afgjorda motståndare mot en effektiv röst-rättsreform, har den taktiken på senare tiden flitigt användts att afskräcka de nu röstberättigade och särskildt majoritetens män inom Andra Kammaren dermed, att hvarje sänkning af strecket skulle vara liktydig med att makten ginge dem ur händerna. Härmed har man skrämt och hotat inom och utom Riksdagen, och i samma anda talar nu den kongl. proposition, som varnar särskildt landtrepresanternas i Andra Kammaren för hvarje verklig och genomgripande rösträttsreform.

Bör Riksdagen eller någon del af densamma tillnåta dessa hotelser och varningar någon betydelse, och böra de deraf låta bestämma sin ståndpunkt i rösträttsfrågan? För 25 år sedan, vid 1871 års lagtima och urtima riksdag, fick Andra Kammarens landtmannamajoritet också höra icke så litet hot med klasserna nedom strecket. Men hotet framkastades då af andra bevekelsegrunder. Denna majoritet visade sig icke villig att antaga de framlagda militära förslagen, och i starka ordalag varnade man majoritetens män för att missbruka sin makt. Särskildt vid 1871 års urtima riksdag, då det sista slaget i försvarsfrågan skulle stå, kom hotet med klasserna nedom strecket i allt starkare och starkare toner, så starka att det icke längre kunde lemnas obesvaradt.

Det svar, som gafs, var märkligt, både genom sitt innehåll och på grund af namnet, som stod bakom detsamma:

»Jag har begärt ordet» — yttrade hr *Sven Nilsson* i Österslöf (Kristianstads län, Villands härad) den 2 oktober 1871 i Andra Kammaren — »för att bemöta några yttranden af åtskilliga talare, som sökt hota oss med samhällsklasserna under det så kallade strecket. Vi allmogens söner känna dock alltför väl dessa klasser, för att man skulle med *dem* kunna skrämma oss. Ett sådant hot är alldeles overksam emot oss, vi, som ätit deras torra bröd, delat deras hårda läger, veta hvad de önska och känna alla deras farhågor och förhoppningar; det kan icke blifva någon farlig söndring emellan oss och dem. För min del är jag, om herrarne, som hota med dem, så vilja, gerna med om att flytta dessa klasser *öfver* strecket; låtom oss *höja* dem, och samhället skall derigenom icke löpa någon fara, ty det finnes bland dessa samhällets lägre klasser mera sundt omdöme och mera rättskänsla, än man måhända förmodar, och säkert är, att man bland dem ofta träffar mera heder och rättskaffenshet, än man stundom finner hos de högt uppsatte.»

Ett dylikt svar förtjenar att gifvas äfven nu, och det icke allenast i ord utan äfven i handling. Om, såsom mången antager, Riksdagens kamrar icke heller denna riksdag komma att enas om något förslag till an-

drade bestämmelser rörande valrätten till Andra Kammaren och förklara detsamma hvilande för vidare grundlagsenlig behandling, och om sålunda deras beslut endast kunna tjena såsom en opinionsyttring och såsom en ledning för landets regering vid dess framtida arbete på rösträttsfrågans lösning, är det af vikt, att det blir utsagdt och klart, huruvida den kammare, saken framför allt gäller, nu för tiden är mera benägen än förr att lyssna till detta slags hot och varningar, eller om den utan afseende härå vill ofvan det politiska strecket flytta de massor, som härpå framställa berättigade anspråk.

Det må i dessa dagar, då så många ropar, att grunderna för representationsrätten icke böra undergå någon genomgripande förändring, och då landets regering förklarat det af stora massor af landets befolkning framställda krafvet på politiska rättigheter vara alldeles oförenligt med en lugn och ostörd samhällsutveckling, förtjena att erinras, att det nya riksdagsskicketes skapare ingalunda tillslutit ögonen för nödvändigheten att en gång lägga nya grundvalar för representationen. Tvärtom visade han sig hafva öppnare blick än många annan för vår nuvarande riksdagsordnings allra största fel: att utesluta den stora massan af folket från alla politiska rättigheter och endast skapa en ny fåtalsrepresentation i stället för ständsrepresentationen.

Det var hvarken representationsförslagets argaste vedersakare, prestandets ledamöter i de sista ständsriksdagarnes konstitutionsutskott, ej heller någon af motståndets främste banérförare inom ridderskapet och adeln, utan det var förslagets egen upphofsman, justitiestatsministern friherre *Louis De Geer*, som kort före dess antagande fälde följande dom öfver detsamma:

»Så väl vår nuvarande (1810 års) riksdagsordning, som det hvilande förslaget (1866 års riksdagsordning), lida af det gemensamma väsentliga framtidsfelet att helt och hållet utestänga den egentlige arbetaren, som, utan eget kapital eller högre intelligens i sin arbetsprodukt, hufvudsakligen är inskränkt till sin fysiska kraft. Detta vore måhända icke något fel af betydighet, om det till hela den utsträckning, som af teoretici ofta antages, vore en sanning, att den representation är den bästa, som i sig innesluter de bästa representanterna. Men det är visserligen icke nog, att representanterna äro i sig sjelfva förträffliga människor och utrustade med en representants yppersta egenskaper. De måste äfven ha folkets förtroende och ha just detta förtroende att tacka för sitt uppdrag. Ett folk vill liksom hvarje enskild ha sitt eget ord med i laget vid afgörandet af sina angelägenheter och nöjer sig icke med att de skötas väl af andra. Ingen afsäger sig gerna helt och hållet den makt, han känner sig ega. Nu är visser-

ligen intelligensen den största magten i samhället, men den numeriska öfvervigten får icke heller lemnas ur räkningen, och en otrygghet hvilar alltid öfver det samhälle, der en stor magt står utom den krets, inom hvilken rättigheterna finnas.»

Dessa ord grunda sig onekligen på ett vida säkrare bedömande af villkoren för en sund och ostörd samhällsutveckling än de uttalanden, som i det till K. M:ts proposition fogade statsrådsprotokollet blifvit gjorda af den nuvarande justitieministern. Den som förmår att, liksom friherre De Geer, se den viktiga frågan från vidare synpunkter, han förstår, att det är till samhällets bättnad, som de stora massorna nedanför strecket en gång skola erhålla politiska rättigheter, och han planerar icke för att få det så ståndt, att de förut rösträttslösa, åt hvilka rösträtt inrymmes, väl skola ega att afgifva sin röst, men att denna röst ingenting skall kunna betydta och uträtta.

För vår del äro vi icke vänner af någon som helst skenreform eller rösträttsreform bakåt. Vi kunna sålunda icke ansluta oss till regeringens rösträttsförslag, utan vilja, under återopande af de talrika och talande skäl, som vid föregående riksdagar blifvit anförda för yrkandet på allmän rösträtt, härmed föreslå:

att Riksdagen för sin del måtte antaga till hvi-
lande för grundlagsenlig behandling följande förslag till
ändrad lydelse af §§ 14 och 17 riksdagsordningen:

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst ett tusen riksdaler, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde, ej understigande sex tusen riksdaler, eller ock erlägger till staten bevillning för en till minst åtta hundra riksdaler uppskattad årlig inkomst.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar svensk medborgare, från och med början af kalenderåret efter det han fyllt tjuguet år, så länge han uppfyller de i § 26 stadgade vilkor för valbarhet.

§ 17 mom. 2.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de för kommunerna gällande röstlängder, som böra innehålla anteckning om dem, hvilka enligt § 14 valrätt tillkommer.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de röstlängder öfver valberättigade vid riksdagsmannaval till Andra Kammaren, som å landet af kommunalnämnden och i stad af magistraten eller, der sådan ej finnes, stadsstyrelsen böra upprättas.

Stockholm den 14 april 1896.

J. Mankell.

David Bergström.